N. D. XENOPOLU

BRAZI ȘI PUTREGAIU

MORAVURI PROVINCIALE ROMANE

ROMAN ORIGINAL

BUCURESCI

EDITURA LIBRARIEI UNIVERSALE
LEON ALCALAY
18, Calea Victoriei, 18

TYPOGRAPHIA
STEFAN MIHALESCU
11, Strada Covaci, 11.

1881.

BRAZI SI PUTREGAIU

I.

De la Dorna până la Piatra se intinde o parte din nenumĕratele ramuri ale munţilor Carpaţi şi dă naştere la privelişti de-o frumuseţă selbatecă, ce minunează pe călĕtor. Şiruri de munţi se indeasă unele lăngă altele şi astupănd toată zarea din spre apus, se prelungesc in depărtare până ce se cufundă in albastrul cerului. In strĕmtele văi ce se deschid la poalele lor, şerpueşte Bistriţa cu apele repezi; ea isvoreşte de peste hotar, şi in mersul ei neimpĕcat roade intr'una malurile de stănci ce-o string din amĕndouĕ părţile. Vine de ape argintii işi fac loc prin păduri, coborăndu-se din spre dealuri, şi se aruncă cu vuet intr'ĕnsa. Nenumĕrate plute alunecă pe luciul ei, sau sunt prinse in vărtejele de spume.

Dar peste toate dealurile şi peste toată valea domneşte Ceahlăul cu trupul sĕu de urieş, şi piscul sĕu inalt te urmăreşte pretutindenea. Pe vĕrful sĕu trec nouri cari de acolo se respăndesc peste ţară şi din poalele sale alţi nouri se ridică. Pe

coaste şi până 'n văi se intind nesfârşitele păduri de brazi şi de stejari, in cari se ascund urşi şi căprioare.

La munte, apa dă sănătate; aerul umple inimele de vioiciune şi toată firea incunjurătoare te'ndeamnă la viaţă şi veselii. De aceea şi locuitorii de pe plaiuri sunt mai ageri şi mai isteţi. Pe de altă parte, munţii i-au apărat de multe rele; năvălirile duşmanilor nu i-au prea atins şi asuprirea domniilor streine şi a ciocoilor de toate neamurile au apăsat mai puţin asupra lor decât asupra locuitorilor de la câmp.

Nu arareori intâlneşti printre plăeşi oameni de o statură urieşă; in deobşte insă sunt oameni nalţi şi bine făcuţi, iar femeile lor sunt frumoase şi se gătesc minunat.

La ei s'au păstrat mai bine decât ori unde vechile tradiţii; nenumĕrate legende se ţin cu sfinţenie din neam in neam, şi cele mai frumoase cântece de dor sau de vitejie la dĕnşii cată un adăpost in potriva uitării. Ei sunt deştepţi la minte, iscusiţi in toate, şi in vinele lor bate mai tare decât in ori-ce loc pulsul vieţii româneşti.

Tocma, in fund, in spre Ceahlău, se aflau pămĕnturile familiei Negradi; moşia lor era mare: cuprindea o parte din valea Bistriţei şi o parte din Ceahlău cu pădurile ce'l inconjoară. Curţile erau aşezate pe un deal in apropiere de rîu, de unde ochiul putea să privească slobod minunile de prin prejur.

De cealaltă parte a rîului se intindea satul cu casele sale curate şi bine ingrădite. Intre dĕnsul şi rîu se vedea şoseaua pe care trec mulţime de

carĕ sau de trăsuri ce vin din Piatra sau se intorc din Transilvania. Satul e plin de mişcar : unii ţĕrani vin de pe cămp la casele lor, alţii pleacă, şi după ce se opresc la crăşma din capătul podului, se imprăştie in toate părţile; unii se duc in munţi alţii se indreaptă spre curte.

Casele boereşti erau cu un singur rĕnd, dar incăpătoare şi bine impărţite; o mulţime de odăi erau ţinute pentru călĕtorii ce vor să se sue pe Ceahlău şi pentru neamurile şi prietinii care veneau să petreacă vara la Negradi. In faţă era un ceardac cu mai multe scări de piatră şi in partea stăngă se intindea o grădină bine ţinută şi cu o alee de stajari incăntătoare. Tocmai in fundul ogrăzei se aflau grajdiurile cari adăposteau o herghelie intreagă.

Era in spre toamnă. Soarele apunea după o adunătură de munţi şi de nouri şi respăndea o lumină roşetică peste toată priveliştea; dealurile incepeau să se inalbăstreze şi in depărtare se auzea buciumul unui păstor, care părea a prevesti o nouă inviere a naturei. Cămpiile luau o culoare cenuşie şi pămĕntul intors de tăiuşul plugurilor se intindea in lungi brazde, cari se prelungeau in toate direcţiile. Riul strălucea de-o albeaţă mai vie şi murmurul lui părea că se aude mai bine in tăcerea de prin prejur. Dealungul sĕu treceau cele din urmă plute, şi după ce se strecurau printre stănci, se pierdeau in dealurile din spre resărit.

Peste păduri se intindeau aburi; dar la picioarele copacilor se grămădiseră cunuai de frunze căzute, cari erau colorate in chipul cel mai deosebit de cele din urmă raze ale soarelui. Unii arbori

despoiaţi mai de tot de podoaba lor se ridicau ca niște scheleţi pe marginea pădurii; şi in acest nămol de frunze căzute şi printre arborii pe jumĕtate goliţi se inălţau brajii cu verdeaţa lor intreagă.

Pe ici pe colo, paseri pribege mai ciripeau căte un cănt și apoi se amestecau in şirurile acelora cari'și luau sborul spre miază-zi. Spre curte și spre sat se intorceau grupuri de oameni, care'și făceau cruce auzind sunetul toacei de la biserica de lăngă riu. Copii intorceau spre casă turme de vite pe cari le mănau din urmă și alţii alergau in toate părţile să prindă vre-o vacă sau vre-un viţel scăpat, Soarele se pleca tot mai mult dupĕ munţi, acum toată zarea era in flacări, şi-o lumină purpurie se juca cu coama dealurilor și se resfrăngea spre sat unde ferestrile de pe la case și de la biserică erau luminate ca de un pojar isbucnit din lăuntru.

Dar aceasta nu ţinu decăt o minută: intr'o clipă soarele se făcu nevĕzut, și acum nu se mai zăreau 'n locul lui decăt niște nouri groși și intunecoși, cari se ridicau cu repeziciune pe ceriuri; Ceahlăul dispăru şi el pe jumĕtate după un val de nouri și umbrele serii se arătau pretutindenea. Vĕntul, care inainte de apusul soarelui bătea ca un vĕnt de primăvară, acum crescuse şi vuea in toate părţile; pădurile erau scuturate și ploi de frunze cădeau in drumul sĕu. De pe marginile pădurilor el se indrepta spre șesuri şi sufla de-asupra Bistriţei, care'şi umfla apele şi părea posomorită. Şi vĕntul creștea tot mai tare şi luănd cu dĕnsul frunzele veştejite de eri şi frunzele smulse de curĕnd, le imprăștia in toate unghiurile.

Aerul, care mai inainte era recuros, se făcu rece și prevestea zile urîte. Toată firea incunjurătoare părea tristă și fără de voe, și sufletul omului era cuprins de tristeță.

Frumoasele zile erau trecute și toamna inainta cu repeziciune.

La curte era mişcare mare. O mulţimede ţěrani intrau şi eşeau; slujitorii umblau cu grabăprin ogradă; din grajdiu se scotea o trăsurăşi mai mulţi cai. Negradi se intorcea din Peatră. Stăpănul moşiei, cuconul Alecu Negradi, era un om ca de vre-o şase-zeci de ani, nalt şi încă voinic, de şi spetele incepeau să i se incovoaie. Părul lui era alb dar mustăţile erau încă negre. Roşu la faţă, cu ochiul hotărit, cu mersul repede, cuconul Alecu dovedea că are o voinţă nestrămutată şi un caracter despotic. El nu invěţase carte, căci era de vechea rasă a proprietarilor de moşii şi din copilărie nu se indeletnicisė cu alte lucruri decăt cu cele atingătoare de cultivarea practică a pămĕntului. Tatăl seu avusese avere mare, dar şi-o măncase toată in cărţi, pe cănd ducea traiu mare in vechea capitală a Moldovei. Nimeni nu strălucea ca dĕnsŭl prin lux şi petreceri, dar nimeni nu arunca aşa banii pe fereastră. In căţi-va ani, lăutarii, mesele şi cărţile il sărăciră de tot și el se retrase cu femeia lui şi cu un copil la un vĕr al sĕu in Neamţu, unde muri in mizerie, urmat in curănd de soţia lui. Copilul remase singur şi fără nici o ingrijire, căci moşul sĕu i-l trata ca pe-o slugă. Intr'o bună dimineaţă, fugi de acasă şi intrâ calfă la un băcan din Peatră, de acolo se făcu vătaf de moşie, pe urmă vechil şi'şi adună ceva parale, cu cari incepu negoţul de

cherestele, in care reuşi atăt de bine incăt in trei ani de zile ajunse să'şi cumpere o moşioară. De atunci norocul nu'i părăsi nici odată şi averea lui crescu necontenit.

Cănd avu trei-zeci şi şapte de ani, se insură cu fata unui proprietar din vecinătate şi-şi indoi astfel bogăţia. Cucoana Agripina era cu vre-o şapte spre-zece ani mai mică decăt bărbatul ei. Ea era ăncă plăcută şi trăsăturile ei dovedeau că fusese foarte frumoasă in tinereţe. Era brună, naltă, ca şi bărbatul ei, şi toată viaţa ei se silise a-l domina, fără a reuşi ănsă mai nici odată pe 'deplin. Din această pricină se năşteau sfezi nesfărşite intre ei şi gospodăria lor nu era una din cele mai liniştite din judeţul Neamţului.

Ei aveau doi copii: un băeat, anume Iorgu, care, după ce se plimbase prin Germania vre-o doui ani fără a face nimic, acum se indeletnicea cu aceleaşi studii la Paris; şi o fată căt se poate de frumoasă, educată in Dresda, care 'şi măntuise studiile de curănd şi era cu părinţii ei.

Negradi se plimba prin salonul cel mare cu paşi mari şi cu măinele dinapoi. Cucoana Agripina stetea pe o canapea netezind un motan, pe cănd Maria alerga in coace şi 'n colo, dănd ordine pe la slugi şi gătind toate lucrurile cı pentru plecare. Negradi vorbea cu sub-prefectul plăşei şi cu vechilul moşiei.

— Să iai seama să meargă lucrurile strună căt nu voiu fi eu pe aici....

— Lasă pe mine, cucoane Alecule...

— Şi d-ta Antoane, zise Negradi sub-prefectului, cată de treci pe aicea căt de des 'i putea; mai

cu seamă vezi cum merg trebile la cancelarie şi scrie-mi indată ce vei fi nemulţămit de vr'un lucru.

— Da vin eu singur in Peatră să te inştiinţez când se va intămpla ce-va.

— Şi mai trimite ceva vĕnaturi, domnu Lepsischi, zise cucoana Agripina.

— N'are să vĕ lipsească nici-odată, cuconiţă, a! eacă vine şi ferşterul...

— Da unde te-ai rătăcit zilele acestea, her Carl? intrebă stăpănul.

— Am fost la pudure...

— Fii şi dumneata ager şi nu te pune pe tănjeală dacă mĕ intorc in Peatră... căt priveşte datoria dumitale ţi-am spus să fii fără milă.

— Datoria merge la mine inainte tot.

— Dar ce dracu nu mai măntue de inhămat caii? strigă cuconul Alecu eşind in ceardac. Mult aveţi să vĕ mai codiţi acolo... ai mai repede cioară, că acum pun să te stălcească!

Curănd trăsura trase la scară şi cu toţii se gătiră să plece. Slugile veneau pe rănd să sărute măna boerilor şi a duducii. O slujnică veche, mama Ileana, atăt 'i părea de rĕu că se desparte de Maria, in căt plăngea şi se văita in gura mare.

— Mamă, ai s'o luăm şi pe Ileana cu noi la Peatră, se ruga Maria.

— Sue-te mai bine in trăsură, zise Negradi, dacă vom lua toate slugile, cine mai remăne să ingrijească de curte?

Maria se sui in trăsură, dar când erau să pornească ea 'şi aduse aminte că şi-a uitat un roman in sofragerie. Când se intoarse, cucoana Agripina 'şi aduse aminte şi ea că a uitat o broşă intr'o

besectea, şi aşa amăndouĕ se suiră şi se mai scoboriră de vr'o douĕ ori, ceea ce supără foarte pe Negradi.

— Cred c'aţi măntuit? doar n'avem să stăm pănă măine pe loc...

— Hi! strigă visitiul la un semn al boerului, şi trăsura porni, pe când sub-prefectul, ferşterul, vechilul şi cu scriitorii salutau fie-care in felul sĕu. Cum trecu de poartă, visitiul incepu a pocni din harapnic, şi bătănd caii ii repezi in goană.

— Mănă repede Vasile, să nu ne apuce noaptea pe drum.

— Nici n'aveţi să prindeţi de veste cănd om ajunge.

Pe unde treceau, ţĕranii 'şi scoteau cu grabă căciulile şi steteau smirna pănă ce nu putea să'i mai vadă boerul, de care aveau o mare teamă.

Trăsura se opri puţin la capătul podului, unde jupănul Ştrul eşi afară şi se inchină pănă la pămĕnt lui Negradi şi cucoanelor. De acolo drumul e cam rĕu pe o intindere indestul de mare; el e făcut pe marginea riului şi trăsura trebue să meargă incet pentru a nu se primejdui. Apoi vine o cămpie lungă şi caii alergară intr'una pănă la Peatră. Cu toate lăudările visitiului, noaptea 'i apucă pe drum inainte de-a ajunge la monastirea Bistriţa, şi cănd intrară in oraş era intunerec de tot. Lumini ardeau pe la fereştri şi pe ici pe colea căte un fanar respăndea şi el o lumină tristă şi gălbue. Fanarele erau la o distanţă nemărginită unul de altul, aşa in căt, cum te depărtai de vre-unul, intunerecul părea şi mai mare. Pe strade nu

mai trecea nici un om, şi numai lătratul căinilor se auzea in toate părţile, ca un concert selbatec.

II.

Negradi avea curţi şi in Peatră, şi cu drept cuvênt erau privite ca unele din cele mai de frunte din acel oraş. Ele erau aşezate pe partea cea mai inaltă a têrgului, aşa incăt din balconul ce venea in dreptul grădinei se vedea toată Peatra cu imprejurimile ei şi pănă in spre munţii dela hotare. Intre nişte dealuri foarte inalte (de şi unul din ele poartă numele de Petricica) şi cari se unesc prin marginile lor, sunt inşirate fără multă rănduealâ o mulţime de case, ce strălucesc la soare şi se pierd tocmai in spre dealul pe la poalele căruia curge Bistriţa. In dreapta dealurile se deschid şi privirea sboară fără a fi impedecată de nimica pe şirurile de munţi ce se intind pănă 'n Transilvania şi pănă la moşia lui Negradi. Ca şi la munte, Ceahlăul domineazâ toată priveliştea, insă la o asemenea depărtare fruntea lui adeseori pare intunecată şi trupul sĕu e invĕlit intr'o zare albăstrie.

Acum Peatra părea moartă; vremea băilor trecuse de mult timp, şi toţi streinii se intorseseră prin judeţe, lăsănd golul mai mare in urma lor. Bieţii Petreni erau reduşi earăşi la propriele lor mijloace, adică erau siliţi să se intrunească eară intre dĕnşii, să se intălnească cu toţii de căte doĕ sau trei ori pe zi, să'şi spună de o sută de ori aceleaşi lucruri şi să caute oarecare măngăere in cărţi şi 'n vorbe rele pe socoteala d'aproapelui. Cea mai mică intăm-

plare lua in ochii lor o insemnătate straşnică şi vorbeau de dênsa zile intregi, ca şi cum ar fi pus in primejdie soarta ţĕrei; cel mai mic lucru ce făcea cineva, era ştiut intr'o clipă dintr'un capĕt la celalt al tĕrgului. şi fiecare spunĕndu'l vecinului sĕu, căuta să'l inflorească şi să'i mai adaoge şi alte lucruri mai mult sau mai puţin potrivite, după puterea inchipuirei sale.

— Ai auzit, soro, că s'a intors Negradi dela moşie, zicea cucoana Frăsina Alimpici vecinei sale Aristiţa Uluceanu...

— De acum ear are să ne facă mofturi Negrădoaia, mai ales că i-a venit şi fata dela pansion...

— O strămbătură ca şi măsa... da mai ştii una, că ghiujul s'a hotărăt să 'şi aducă băeatul din străinătate şi să-l trăntească la moşie...

— Elei! zĕu, nu mai spune...

— Aşa să trăesc! spune şi dumneata dacă nu 'i nebun... de ce-o mai cheltuit atunci atăţi amar de bani cu dĕnsul, pentru ca să-l infunde intr'o bună dimineaţă 'n munţi?

— Ia nişte smintiţi soro, ce 'ţi spuneam eu mai deunăzi şi nu vroiai să mĕ crezi...

In adevĕr, Negradi se hotărise de căt-va timp să aducă inapoi pe Iorgu şi 'l inştiinţase de aceasta chiar a douazi dela sosirea lui in Peatra, după ce avu o discuţie infocată cu cucoana Agripina şi cu fratele sĕu Dumitraki, cari ţineau foarte mult la băeat. In zadar căutară să'l induplece, să'l facă să mai aştepte, spunĕnd că Iorgu e tănăr şi că se va indrepta indată ce'i va trece furia tinereţei; Negradi nu voea s'asculte nici un cuvĕnt.

— Cănd am zis ceva ştiţi că 'i zis, le spunea el;

'l am ţinut doi ani prin ţara nemţească şi 'mi-a măncat o mulţime de parale, fără să facă nimic; nu sunt nebun să mai cheltuesc cu dênsul incă pe atăta, pentru ca să 'şi bată mendrile şi 'n ţara franţuzească. Parcă nu ştiu eu că s'a incurcat cu-o franţuşcă şi că a făcut şi-o mulţime de datorii pe lăngă sutele de galbeni cu cari mê stoarce intr'una. Am să'l aduc frumuşel acasă să'l pun la moşie şi să muncească pănă ce 'i vor eşi ochii din cap, cum am făcut şi eu cănd eram ca dênsul. N'are decăt să căştige şi el bani ca mine şi după aceea ducă-se unde-o pofti, pănă şi'n ţara chinezească, dacă 'i va veni gustul.

— Ei, mai lasă Alecule, zicea Dumitraki... nu te arăta aşa supărat, fiindcă la urma urmei tot nu poţi să aibi ură pentru Iorgu, care e din săngele dumitale doar...

— Şi-apoi parcă dumneata te-ai fi purtat mai bine dacă erai in locul lui, adăoga cucoana Agripina.

— Eu? striga Negradi şi mai infuriat, eu drăguţă n'am avut pe nimeni să mê cocolească şi să mê ţie pe puf in străinătate. Ceea ce sunt astăzi o datoresc lui Dumnezeu şi necurmatei mele trude. Şi acum la bătrăneţe voiu ingădui eu să 'şi bată joc un puşchiu de mine? Căt s'a purtat cum se cade, am ţinut la dênsul, dar de cănd vrea să mê poarte de nas, s'a măntuit, nici nu voesc să'l mai vêd. Şi mê mir cum dumneata cucoană indrăzneşti să'i iai apêrarea, dumneata, care 'l-ai stricat prin necurmate trimiteri de bani fără ştirea mea.

— Apoi eu doar nu am de gănd să'l surgunesc la schit la Durău...

— Da ce pofteşti să fac cu el? A sta şi dumnea-

lui frumuşel la moşie, cum stau atăţia oameni de treabă şi cu frica lui Dumnezeu, cum am stat şi eu atăţi amar de ani, de am făcut şase-zeci de mii de galbini.... şi apoi, de când aţi scos'o dumneavoastră că-i injositor pentru cineva să se ocupe de trebile moşiei? Ba el poate să 'mi aducă incă mare folos, dacă ar fi cu durere de inimă; ar putea să 'mi inlocuiască vechilul, care ne fură, măcar că'l ţin cât se poate din scurt.

— Cum! strigă cucoana Agripina, care se stăpânise până acuma, dar insfârşit nu mai putu răbda. Vreai să faci din copilul nostru un vechil? Asta'i treabă de om nesocotit şi nu m'aş mira dacă Iorgu ar perde toată iubirea şi tot respectul ce-i dator să aibă pentru dumneata. Dacă voiai să faci vechil din el, nu trebuia să'l trimeţi in străinătate, şi dacă voeai să'l rechemi, trebuia s'o faci indată ce ai prins de veste de năzbutiile lui, ear nu după trei ani de zile.

— Mai bine târziu decât niciodată... şi mai la urmă vorba multă'i sărăcia omului; i-am scris azi dimineaţă să se intoarcă şi are să se intoarcă...

— Vrea să zică s'a sfârşit? intrebă cucoana Agripina cu mânie şi sculându-se in picioare.

— S'a sfârşit, şi ai face bine să te dai şi dumneata in partea mea cu Dimitrache, care a făcut ca un om cuminte.

— Ba nici odată! Să'ţi aduci aminte numai de vorbele mele...

— Aş! fleacuri...

Cucoana Agripina aruncă o căutătură ameninţătoare bărbatului ei şi trântind uşa cu tărie, eşi.

De mult timp incă Negradi avuse sfezi cu nevasta lui din pricina lui Iorgu, şi cu cât cucoana

Agripina lua mai mult partea băeatului, cu atâta el stăruea mai tare in hotărirea sa. Acum insă lucrul se inveninase de tot, şi din această zi un soiu de răceală se stavili intre relaţiile ambilor soţi.

Cucoana Agripina era intr'o vârstă foarte critică pentru femeile cari nu au iubit nici odată. Ea luase pe Negradi fiindcă părinţii ei o siliseră să se mărite, şi in viaţa ei, petrecută mai mult la ţară, nu avusese nici odată timpul să se gândească la alt ceva decât la trebile gospodăriei şi la datoriile de familie. Insă de când bărbatul ei luă obiceiul de-a sta cel puţin trei părţi ale anului prin Peatra, precum şi prin Iaşi sau Bucureşti, şi ea incepu să se schimbe, şi cu toată vârsta ei stătută, să capete gustul pentru lux şi toalete şi mai la urmă şi gustul pentru bărbaţi mai tineri decât al ei. Pe cuconul Alecu nu putea să'l mai sufere şi se mira cum putuse să trăiască atâta vreme cu dânsul. Lasă că şi el nu-i mai intra nici intr'o voe şi o dojenea de dimineaţa până 'n sară pentru cheltuelile cele peste măsură şi pentru mania ei de-a nu lipsi de la nici o petrecere.

Acum avea un prilej minunat de-a se duce şi mai mult la aşa numitele «soarele» din Peatra. Fica ei Maria se intorsese din Dresda şi trebuea să o poarte prin lume, să o facă cunoscută prin societăţi. Dacă ar ţinea-o inchisă 'n casă, se 'nţelege că nimenea nu s'ar interesa de dânsa ; şi apoi nu trebuea să se mai distreze biata fată după atâta chin şi invăţătură? Aceste le spunea cucoana Agripina lui Negradi, şi multe altele incă. Scopul ei acum insă era de-a căuta un mire Mariei şi a se desbara de dânsa cât se poate de de-

grabă, pentru a nu mai fi impedecată in planurile ei viitoare.

Maria nu ştia nimic din toate acestea, şi cu nădejde şi nevinovăţie era in ajunul să intre intr'o lume cu totul necunoscută ei până atuncea Ea era invĕţată, bogată şi frumoasă, aşa incăt mulţi o aşteptau cu cea mai mare nerăbdare să se arate in lume.

Maria era cam naltă, avea o talie mlădioasă şi toate formele trupului ei ii dedeau o inchipuire din cele mai plăcute; dinţii ei erau de o frumuseţă rară, moştenire de la mama ei; un păr negru, cam increţit pe frunte şi impletit in doĕ cozi groase cari 'i cădeau pe umeri, şi nişte ochi albăstrui invĕpăiaţi, măreau frumuseţea feţei sale regulate şi potrivite.

— Mĕ 'nchin cu plecăciune, zise coconul Hristea Cozmescu, intrănd in odae la cucoana Agripina.

Hristea era prietinul casei, şi era tot atăt de bine vĕzut de Negradi, ca şi de femeia lui. El 'şi luase de samă să fie totdeauna de părerea acelora cari aveau o poziţie mai inaltă decăt a lui, şi pentru nici un cuvĕnt nu ar fi indrăznit să li se impotrivească intru ceva. Cosmescu putea să aibă vre-o cinci-zeci de ani, dar nimeni nu ştia adevĕrata lui vĕrstă, şi el singur zicea că n'o ştie. Nu e vorbă, cucoana Nastasia Bogoslov, văduva protopopului, care cunoscuse şi pe mama lui Hristea când era copilă, zicea că trebue să aibă acum patru-zeci de ani, de vreme ce era deja pe lume in vremea eteriei. Tatăl lui fusese ciocoiu şi se imbogăţise pe lăngă postelnicul Metehnea, şi, impre-

ună cu o avere de vr-o zece mii de galbeni, el lăsă moştenire lui Hristea şi un caractér demn de strămoşii sĕi. Era umilit cu cei mari, obraznic şi asupritor faţă cu cei ce erau siliţi să se plece lui ; cinstea şi demnitatea nu-i veneau la socoteală decăt dacă nu-l ţineau parale sau nu-l impiedecau de la nici un căştig. N'avea nici un simţimĕnt pentru ţară şi pentru trebile obştiei; pe lăngă aceste, era faţarnic şi ştia să căştige increderea multor oameni, pe cari 'i ademinea prin purtarea sa.

— Auzi dumneata ce istorie ! zise el cucoani Agripina; in alte lucruri poate i-aşi da dreptate lui coconu Alecu, dar aice n'am ce zice şi mĕ mir cum de-ai putut lăsa să facă una ca asta... Lasă că am să-i vorbesc şi eu, să vedem nu-l voiu induplecа.

— Uf ! nu 'mi mai vorbi... facă mai la urmă cum i-a plesni in cap... dar ce face soţia dumitale? tot bolnavă ?

— Tot! sermana... eaca acum trei septămăni decănd nu s'a sculat din pat, şi nu ştiu zeu cănd s'o mai scula mititica... Am căutat'o la inceput cu babe, ştii mata baba Ioana, pe care mi-a trimes'o cucoana Săftica; dar peste trei zile i-a fost şi mai rĕu; dacă am vĕzut aşa, am chemat la urmă doctorul, pe doctoruì Arghir, fiindcă doctorul Marinescu era la ţară, unde se dusese să vĕndă nişte lemne. Acest Arghir ce-a făcut cea dres, i-a dat o mulţime de reţele pe cari le schimba pe mică pe ceas, şi la urmă in loc s'o indrepte s'a imbolnăvit şi mai tare sermănica. Dar cum s'a intors Marinescu l'am chemat şi pe dănsul, şi ce să vezi?

a luat reţelele lui Arghir şi după ce le-a cetit a bufnit de rîs şi i-a dat şi el altele...'şi i-a fost şi mai rĕu. Alaltăeri m'a sfătuit el să facem consult şi am chemat şi pe doctorul Burdea de la spital de la Nemţu; trebue să sosească astăzi sau măine... Of! tare 's năcăjit cucoană Agripină!... da duduca Maria ce face. Vĕzĕnd'o cineva, nici n'ar crede că-i fata matale, aşa a crescut de mare, şi apoi frumoasă, potretul mumi-sa 'n picioare...

— Tare mai eşti caraghios Hristachi... A, eacă vine şi Maria.

— Sărut mănuşiţele duducă... pe semne nu te-ai săturat mata de atăta carte şi piano... căntai aşa de vĕrtos cănd am trecut prin salon, că nici n'ai luat sama la mine.

— Oh.. vĕ cer pardon, domnule Cosmescu, fiţi sigur că a fost din greşeală...

— Ce domnule, domnule... zi'mi moşule şi hai să ne 'mpăcăm, zise Cosmescu voind să o sărute; dar Maria se retrase cu iuţeală înapoi...

— A! am uitat să trimet Avollo-valse la Aglaea, zise ea eşind repede din odae...

— Şerpoaica! mi-a scăpat din mănă...

— Ei ce zici, Hristache, e bună de măritat? trebue să-i căutăm un mire...

— Da ce să te grăbeşti... lasă că miri sunt destui şi cu căt 'i aştepta mai mult, cu atăt 'i găsi o partidă mai bună... Ei! dar tot uit să mĕ duc la coconu Alecu Cred că ne-om intălni la soarea la Forăscu... Am să trec şi eu pe-acolo, aşa vre-un sfert de ceas, numai ca să fac plăcere soţiei mele care nu vrea să mĕ vadă supărat.

— Poate nu am făcut bine! intrebă Negradi

pe Hristea, care intrase in canţelarie la dânsul şi se trântise pe o canapea.

— Dacă nu te-ai pricepe nici dumneata să intorci lucrurile, apoi nu ştiu zĕu cine ar mai izbuti să le invârtească, respunse Hristea.

— Am să-l aduc inapoi...

— Foarte bine faci.

— Să-l pun la moşie...

— Cel mai nemerit lucru...

— Şi dacă s'a mânia Agripina pe mine, atâta pagubă...

— Şi dobândă, rĕspundea Hristea de pe canapea, ca un ecou.

— Ai vĕzut pe Maria?

— Chiar mai adineoară... s'a făcut frumoasă coz.

— Incă o belea pe cap... are să trebuească s'o mărit şi pe dânsa şi să mai scot vre-o cinci-sprezece mii de galbeni din pungă, tocmai anul acesta, când nu mi-a mers bine de loc..... A ajuns lumea de vĕnzare, Cozmescule! crezi tu că mi-ar lua cine-va fata, dacă nu i-aşi da nimica zestre?

— Ţi-ai găsit! unde se mai insoară azi lumea ca in vremea noastră.... ai să fii nevoit să dai şi douĕ-zeci de mii de galbeni, dacă 'i umbla după miri simandicoşi... bună oară deputaţi....

— De voiu găsi eu un om cum imi place mie, am s'o scot cu vr'o zece mii la capĕt... cât despre deputăţie, am să mĕ aleg eu singur anul acesta.

III.

Domnul avocat Forăscu dădea bal de ziu alui,

adică de Sfântul Dumitru. Invitase toată lumea care fusese la el la soareoa trecută și o mulțime de alte porsoane pe cari nu le chema de cât la zile mari. Forăscu, care acuma era cel intăiu avocat din Peatră, prin urmare omul cel mai șiret din poalele Retricichii, avea o stare bunicică, și era amestecat in politică și in intrigile de tot soiul ce mrejeau Retrenii intre dânșii. El era avocatul și povățuitorul familiei Negradi și stătea bine cu toată breasla judecătorească. Pentru nimica 'n lume nu ar fi jignit pe cel mai mic scriitoraș de la tribunal, și de la ușier până la prezident cu toții 'i surideau cu dulceață când 'l vedeau intrând in sală. Lasă că și el era un om foarte plăcut: o față deschisă, niște ochi mari, părul castaniu cam dat pe frunte și nici o dată peptănat cum se cade, și niște favoriți cari sburau in vânt. Ceea ce dovedea insă fineța lui Forăscu era nasul ascuțit și subțire, părea că e purtătorul științei avocatului și că știe să descurce lucrurile cele mai intunecate. Forăscu se ridicase și el din clasa dejos, fiind mai intăiu scriitor la o moșie, și cucoana lui păstrase obiceiurile și purtarea de pe când erau săraci și fără vedere 'n lume ; acuma Forăscu nu o mai băga 'n seamă și o trata ca pe o păpușă inchizëndu-i gura la fie care minut: taci că nu știi nimica!

Des de dimineață banda de lăutari a vestitului Sinică cântase sub ferestile odăei boerului și acuma era inșirată din nou in ceardac așteptând sosirea invitaților. Forăscu se primbla mulțămit prin casă, și la lumina luminărilor de spermanțetă nasul sĕu părea și mai ascuțit; cucoana lui nu stătea o clipă locului, dădea porunci in coace și

'n colo, și la cea mai mică nebăgare de seamă amenința pe slugi că le va scoate ochii, că-i va da la câni și multe alte amabilități de aceste; slugile se impingeau una pe alta, batjocorindu-se intr'una.

— Ai scos gavanul cel cu nuci zăhărite din cămară? intreabă cucoana Săftica Forăscu pe Anica.

— Am spus lui Ion să-l scoată și mi-a respuns că nu-i treaba lui...

— Așa! cheamă-l incoace...

In acest minut se auzi un vuet in cămară; Ion se sfădea cu Marghioala, și in sfada lor scăpă din mână gavanul, care se făcu bucăți.

— Mânca-te-ar moartea tâlharule! strigă cucoana Săftica dându-i o palmă... eacă treabă! păstram gavanul ista ca ochii din cap pentru coconu Dimitraki.... aleargă repede, ticălosule, până alăturea la cucoana Aristița, și spune să'mi facă bine cu unul...

— Eaca vin! strigă Anica venind cu grabă in spre cămară; vin boerii, duducă!

— Vai de mine! și eu la cămară . . . da unde-i Mitică?

In adevĕr, vre-o două trăsuri intrau in acest timp in ogradă; și alți invitați veneau pe jos mai in urmă: la balurile de provincie poate să se scutească cine-va de cheltueala trăsurei și chiar de frac. In trăsura d'ântăi era doctorul Marinescu cu soția lui Adela și cu sora acesteia Aglaia; in a doua venea cuconul Lascaraki Petreanu, unul din cei mai bogați proprietari din județul Neamțu și cu unica sa fată Profira, cea mai urâtă «vergură» de pe fața pămĕntului. Pe jos venea doctorul Arghir, părintele Mihalaki Prapur, și substitutul Săcultea.

Fie-care cum intra era primit la scară de Forăscu şi intovărăşit pănă 'n salon. Acolo se incepeau felicitările şi respunsurile şi indată veneau dulceţile şi cafeaua.

Curănd după aceea intrară Alecu Negradi cu Agripina şi Maria; in urma lor venea Dumitraki Negradi şi cu Hristea. Apoi o mulţime de lume mai măruntă: Frăsina Alimpici şi cu Aristiţa Uluceanu, cele mai rele limbi din Peatră; văduva protopopului cucoana Nastasia Bogoslov, şi cu nepotul ei Vasile, profesor de istorie la gimnasiu şi care publica poezii in «Aurora provincială», ziar cotidian, apărănd de două ori pe septămănă, singura gazetă a Petrei, de care se slujeau amăndouă partidele din oraş pentru a se batjocori şi a se face de rîs. Poeziile lui Bogoslov erau mai mult politice şi băteau in minister, aşa incăt Forăscu, ce era cam din opoziţie, nu putea să primească decăt cu plăcere pe un asemenea luptător.

Salonul se cam umpluse; dar numĕrul invitaţilor se mărea fără răgaz: eată şi maiorul Protici, militar in retragere, care 'şi ţine pieptul soldăţeşte şi are un cap atăt de mic, in căt socotim că nu mai e nevoe de-a-l descrie. El inaintează drept pănă la Forăscu cu ochii ţintă, 'l strănge de mănă cu tărie şi fără a zice nici un cuvĕnt, se intoarnă pe călcăe cu dosul la el şi se duce de se aşează intr'un fotoliu de lăngă piano, unde nu intărzie de-a adormi.

De-odată o mişcare se făcu in adunare: venea deputatul Guzgan şi cu noul prezident Sotir, un tĕnăr de vre-o două-zeci şi patru de ani, care nu datorise postul sĕu decăt unor puternici spete. Fo-

răscu alergă inaintea lui şi-i strănse amĕndouĕ măinile cu căldură.

— Ce fericire simt, domnule Sotir, de-a te vedea la mine... O! nu-ţi poţi inchipui căt mĕ simt de onorat de vizita dumitale...

Şi toată seara Forăscu avu cea mai mare băgare de seamă să nu cum-va să se facă vr-o nemulţumire «scumpului sĕu prezident», cum 'i plăcea a-l numi.

Mai venise altă lume incă şi lăutarii 'şi dregeau scripcele. Inainte de-a incepe balul insă, Maria, rugată de toată lumea, se puse la piano şi căntă cu măestrie, ăntăi menuetul din sonata a XX-a a lui Beethoven, şi pe urmă mai multe arii naţionale. La urmă căntă hora lui Gheorghiadi.

— Asta zic şi eu că-i muzică, zise cuconul Dimitraki, da nu flecării de cele nemţeşti de cari ne-ai căntat mai adineoară.

Mesele se dedeseră 'ntr'o parte, scaunele se apropiaseră de perete, lăutarii incepură să cănte şi balul se incepuse. Sotir valsa cu Maria, Bogoslov cu cumnata lui Marinescu, şi doctorul Arghir cu Profira Petreanu; substitutul umflase şi el pe cucoana Aristiţa Uluceanu şi o invărti pănă ce o trănti cu capul de fotoliul in care horăea maiorul Protici; acesta deschise ochii o clipă, şi după ce privi cu ochii lui şterşi imprejurul sĕu, adormi din nou. Lăutarii 'i trăgeau intr'una, şi Forăscu luă şi el la joc pe cucoana Agripina Negradi, care se gătise straşnic şi era cam prea decoltată, ceea ce supărase foarte pe bărbatul sĕu.

Negradi vorbea cu Petreanu.

— Foarte bine ai socotit cucoane Alecule, se

te alegi deputat; noi avem nevoe de oameni cu praxis, da nu de sturluibaţi cu limba de un cot şi in cap tufă. Şi 'n care partid ai de gănd să te alegi?

— Cu guvernul; acolo's oameni vechi şi inţelegĕtori de treabă, şi apoi e şi mai uşor... am să vorbesc eu cu prefectul şi-a scrie el la minister...

— Ei apoi atunci poţi să te numeri ca ales....

Când se incepu cadrilul, sosi sub-prefectul Anton Cămărăscu cu cucoana lui, o femee grăsulie şi foarte nostimă. El era intovărăşit de locotenentul de infanterie Prisăceanu, comandantul companiei care păzea inchisoarea de la Pangaraţi.

Negradi se apropiă de sub-prefect, şi o convorbire foarte vie se născu intre ei; ofiţerul se puse la vorbă cu doctorul Marinescu, pe când Forăscu şedea pe-o canapea din odaia de-alăturea şi părea că ascultă cu mare luare aminte la ce'i spunea cucoana Agripina. Intr'o altă odaie se intinseseră mai multe mese de cărţi şi in jurul lor se aşezară Maiorul Protici, deputatul Guzgan, Lascaraki Petreanu, cuconul Hristea Cozmescu, doctorul Arghir, cuconul Dimitraki, şi un alt boer de la Neamţu.

— Ei, ce zici mĕ rog de mascaralîcul ăsta? să se aleagă Buduşcă primar! parc' ar fi remas de rîs oraşul Petrii.. zicea Petreanu lui Guzgan.

— Şi acum ne-o mai trimes şi pe ţincul ăsta de prezident, urmâ Petreanu şi mai mănios; putea să aleagă un om cu mintea coaptă, dar nu un băetan.

— Are diplomă şi-a fost magistrat şi 'n Bucureşti.

— Aşi... ne trimet aice toţi oamenii de cari

voesc să se descotorosească... cât desprediplomă, are şi nepotul meu diplomă, măcar cănu ştie două buchii....

— Dar asta nu te'mpiedecă, cucoane Lascaraki, să'i cauţi vre-o slujbuşoară.... ba zĕu, ia spune'mi ce i-ar conveni?

— Adecă zĕu, s'ar putea să chibzuim ceva? zise Petreanu imblânzindu-se...

— Cum nu... bunăoară un post de procuror la Bacău, ştii aşa mai de-o parte...

— Minunat! Iă asta pentru mine şi nu mai zic nimica de guvern.

— Las pe mine!

— Nici nu credeam să'mi meargă atât de bine in astă sară, zise cuconul Dumitraki...

— Ai un noroc chior! respunse Hristea... te buzunăreşte rĕu, domnule Arghir... de ţi-o merge tot aşa de bine, leafa pe-o lună...

In acest timp un bătrân rĕu imbrăcat, cu ochii turburaţi, gârbovit şi nepieptenat se apropiă de scaunul lui cuconu Dumitraki şi se uita cu cel mai mare interes in jocul acestuia, bucurându-se când câştiga, intristându-se când pierdea. Era vestitul Cigulea, care in tinereţa lui avusese peste trei sute de mii de galbeni şi le mâncase in câţi-va ani cu cărţile şi cu petrecerile. Intr'o singură călĕtorie la Paris, unde mersese cu trăsura şi cu bucătarul lui, cheltui douĕ-zeci de mii de galbeni. La cărţi avusese intr'un timp un noroc nespus şi venea la joc cu-o căciulă plină de petre scumpe; până ce intr'o seară pierdu trei moşii una după alta, şi de atunci nu se mai ridică nici odată. Acum era lipit pământului şi trăia de azi pe mâne.

Nenorocitul jucător se imprumută de la cuconu Dimitraki cu cinci-zeci de bani şi ceru voe să'i pue pe-o carte.

— Mai ales, mai ales, cucoane Manoli... ziseră jucătorii plini de respect pentru o remăşiţă atât de glorioasă din nişte timpuri cari nu au să se mai intoarcă.

Cigulea pontase in potriva maiorului Protici, care căştigă cei cinci-zeci de bani şi'i puse in buzunar fără cea mai mică sfială. Bietul Cigulea remase desnădăjduit şi se uita cu adâncă măhnire la banul care intra in punga maiorului.

Cucoana Nastasia Bogoslov se retrăsese in altă odaie cu părintele Mihalache Prapur, şi vorbeau lucruri de pe cealaltă lume.

— Rea e lumea părinte! rea e lumea... nu mai merge nimeni la biserică, nici nu se mai posteşte.

— Nici sărindare pe la biserici nu se mai dau, respunse părintele Mihalachi, care era ăncă roşu la faţă de vinul ce'l băuse cu vre-o trei ceasuri mai nainte, şi se tot uita pe furiş să vadă oare nu se pune masa.

— Ei, da sfinţia ta cum o mai duci? mai iai ceva de la molifte, botezuri sau ingropări?

— Cu botezul tot am dus'o bine; zilele acestea am mai făcut şi nişte masle nevestei lui Hristea; căt despre ingropări, prost de tot, de vre-o trei sĕptĕmăni n'a murit nici un creştin mai dihaiu.

In vremea aceasta bărbaţii tot părăseau incetişor unul căte unul salonul de danţ şi se duceau in cel unde se jucau cărţile. Negradi se puse la o masă cu sub-prefectul şi cu doctorul Marinescu. Peste vre-un ceas trecu şi militarul la postavul

verde şi mai la urmă sosise şi Săcultea, şi părintele Mihalaki, şi Vasile poetul. In odaïa unde adormise cucoana Nastasia Bogoslov se aşeză o masă de cărţi pentru cucoane şi imprejurul ei se aşezară Frăsina Alimpici, Aristiţa, madam Marinescu şi soţia lui Forăscu. Fetele remaseră lăngă piano şi ascultau ce le spunea prezidentul Sotir, singurul d'intre bărbaţi care nu fugise dincolo.

Forăscu vorbea intr'una cu Agripina.

— Da, dumneata mĕ cunoşti de mult pe mine, precum te cunosc şi eu pe dumneata ; 'ţi spun că-i lucru hotărăt şi că am să fac cum mĕ vei invĕţa.

— De mult aveam şi eu aceleaşi gănduri ; dar n'am indrăsnit... respunse Forăscu.

— Ţist, mai incet, să nu ne audă cine-va. Acum că am regulat toate, putem să ne despărţim.

Forăscu se sculă voios, şi ce făcu ce drese, momi şi pe prezident să joace cu el cărţile. Fetele remaseră singure şi vorbeau incet intre ele, pe când Maria cănta cu-o mănă din piano.

Afară era tăcere mare şi incepuse a ploa. Deodată se auzi o trăsură, care intră cu repeziciune in ogradă. Forăscu se sculă să vadă cine a venit. Doui tineri imbrăcaţi in frac se scoborîră şi intrară in salon.

— Iorgu ! strigă avocatul strîngăndu-l in braţe. Intr'o clipă vestea se rĕspăndi in toate odăile ; cucoana Agripina leşină, şi cele-alte dame căuta să o aducă in simţiri; Negradi asvărli cărţile şi se sculă cam galben la faţă, ear Maria se aruncă in braţele fratelui ei.

Toată lumea 'l inconjură şi 'i făcea mii de intrebări.

— Când ai venit? ce ai de gând să faci? nu iai ceva? ce eşti aşa galben? nu şezi jos?

In puţine cuvinte, Iorgu le lămuri că sosise cu vre-o două ore mai nainte, şi aflând că familia lui e la domnul Forăscu, se imbrăcă repede şi veni la el.

Mama lui se sculase şi 'l săruta minunându-se cât s'a făcut de frumos; Negradi 'i strânse mâna şi-i vorbi cu oare-care răceală.

— Cred că nu eşti ostenit?

— De loc; pot să stau până la sfârşit aici; numai daţi-mi voe să vě recomand pe domnul Leon Valerianu, cu care am făcut prietenie la Viena şi cu care am călětorit impreună până acuma.

Toată lumea examina din cap până 'n picioare pe noul venit.

Cucoana Aristiţa impingea cu cotul pe vecina sa.

— Ştii că-i nostim, soro!

Valerianu era bine făcut şi faţa lui insufla cea mai mare simpatie şi incredere. Era blond şi avea un pěr de o culoare aurie şi nişte ochi albaştri cari-l prindeau de minune. El era transilvănean, şi după ce invěţase căţi-va ani dreptul in Viena şi 'n Pesta, se lăsă de studii regulate la moartea unui moş al sěu, care-i lăsă o moşie intre Tulgheş in Borsec, la o depărtare de vre-o cinci ore de moşia lui Negradi. El trăise mult timp prin România liberă incât se desbărase de vorbitul şi de pedanteria ungurească, şi acum venea pentru a doua oară să 'şi vadă moşia. La Viena Iorgu 'i propuse să treacă prin Peatră şi Valerianu primi

cu mulţămire. Venirea acestor doi tineri schimbâ cu totul privirea balului; boerii şi cucoanele se lăsară de cărţi, şi cavalerii din Peatră, Arghir, Bogoslov şi Săcultea, care mai inainte se intrecuseră a face curte domnişoarelor, acum nu mai ziceau nici un cuvênt şi se uitau la Iorgu şi la Valerianu cu mirare, dar şi cu oare-care ură. Iorgu era imbrăcat de minune şi frumuseţa lui firească era scoasă mai mult la iveală; verva lui parisiană atrăsese luarea aminte a intregei societăţi asupra lui, şi fiica lui Petreanu 'l sorbea cu ochii.

Valerianu vorbea cu Maria, care simţi mare plăcere când auzi că ei sunt vecini şi că este cu putinţă ca la vara viitoare să se intâlnească mai des.

— Deja acuma 'mi pare rĕu că nu pot să stau mult timp in Peatră şi să mĕ bucur de găzduirea fratelui dumneavoastră.

— Şi ce vĕ impedică să nu staţi mult timp in Peatră?

— Mĕ impedică...

— Haidem Mario, zise cucoana Agripina. Alecu se teme să nu fie ostenit Iorgu şi zice că ar fi bine să ne intoarcem mai degrabă acasă.

Peste câte-va minute Negradi şi cu familia lui 'şi luâ adio de la Forăscu, de la cucoana lui şi de la cei-l'alţi invitaţi de-a rândul, pe urma plecară impreună cu Valerianu. Afară ploa cu cofa, cum zice românul, şi desimea norilor dovedea că ploaia are să ţie mai multe zile. Pe uliţele nepavate ale Pietrei ploaia 'şi făcea drum prin mici rîuleţe, şi bălţi glodoase se intindeau pretutindini. Fanarele se stinseseră intr'o mulţime de locuri şi caii nu inaintau decât cu greutate. Peste

vre-un ceas de-abea trăsura ajunse acasă, deşi depărtarea nu era aşa de mare.

In urmă, spiritele cari incepuseră a lăncezi inainte de venirea lui Iorgu, se inflăcărară din nou şi toată lumea vorbea de inturnarea fiului lui Negradi.

— Nu's lucrurile cum se arată, spunea cucoana Frăsina Alimpici Aristiţei; trebue să fie ascuns ceva dedesupt...

— Mai ştii soro; ş' apoi ai vĕzut că şi Negradi pare burzuluit cu femeea lui.

— Aşa-i, aici poate să aibă dreptate; dacă i-o venit gust şi ei de marafeturi, când are fete de măritat... crezi că n'am auzit ce-a vorbit cu Forăscu când erau colo pe canapea...

— Nu mai spune... ean s'aud şi eu. Şi amândoĕ gaiţele se puseră a vorbi la ureche.

— Poftim la masă, zise cucoana Săftica, femeea lui Forăscu; ea venea pe semne de la bucătărie, căci era grozav de roşiă la faţă.

Forăscu dădu braţul soţiei lui Marinescu şi o puse in capul mesei ; Sotir, care nu prea fusese băgat in samă de cei doi tineri, venea cu Aglaea In capătul celalalt al mesei se aşeză părintele Mihalache, doctorul Marinescu şi maiorul Proticí, trei beţivi de frunte, aşa cum numai prin provincie se mai pot găsi cu greutate. Cealaltă lume se aşeză cum putu.

Intăi se aduseră nişte mezeluri şi ciorbă de roze cu alămăe, feartă in smăntănă ; fumul ei cald dădea mare gust de măncare ; căt-va timp nu se auzi decăt vuetul lingurilor intrănd in farfurie şi sorbitul ciorbei, şi din când in când căte o resu-

flare de satisfacţie a părintelui Mihalache. Până ce se aduse curcanul, nu se făcu multă vorbă imprejurul mesei; dar după ce lumea gustă din curcanul umplut, fript in unt proaspăt, după ce mai multe gărăfi se deşertaseră, conversaţia se ridică incetul cu incetul până ce se prefăcu in larmă. Duducele nu măncau mai nimic, şi Arghir şi Săcultea le făceau curte intr'una, voind să le slujească. Intru căt priveşte pe cei trei din capăt, fălcile nu le mai stau şi butelcile se deşertau mereu.

Lăutarii incepură să acompanieze cu cobzele şi scripcee lor pe Ion scripcarul, care cănta cu foc:

Cănd ora de 'ntristare
Va tulbura vre-odată...

Locotenentul de la Pangaraţi se cam ameţise şi voea să explice suprefectului un nou sistem de puşcă, pe care are să'l incondeească el, numai dacă i-ar da guvernul ceva parale. Forăscu făcea curte femeii lui Marinescu, pe cănd cucoanele Aristiţa şi Frăsina se călcau pe picior şi 'şi făceau deosebite semne, arătănd cu coada ochiului cănd pe advocat, cănd pe vecina lui, cănd pe Sotir, care istorisea nişte anecdote Aglaii şi Profirei. Maiorul Protici deveni şi mai tăcut decăt adineoară, dacă e cu putinţă, şi ochii lui priveau, fără un dram de inteligenţă, cănd la solniţă, cănd la podele.

Părintele Mihalache şi cu Marinescu beau intr'una şi strigau la lăutari să cănte, şi le treceau pe sub mănă căte-un pahar de vin.

La urmă preotul Vasile se sculă şi inchină in sănătatea lui Forăscu, zicĕnd că nu va uita nici odată primirea ce i s'a făcut in această ospitalieră casă. După dĕnsul vorbi sub-prefectul; pe urmă

Sotir și cu militarul, care se incurcâ și nu putu-rosti nici o frasă cum se cade. La urmă se sculâ cuconul Hristea și urâ lui Forăscu să se aleagă deputat și cu ajutorul lui Dumnezeu mai incolo, ministru, pentru ca să'și indatorască prietinii, să'și pună toate neamurile in slujbă și să ridice tĕrgul Petrei cum a fost in vremea lui Ștefan Vodă.

Forăscu bĕu in sănătatea companiei și in special a scumpului sĕu prezident, pe urmă in sănătatea lui Negradi și a cucoanei Agripina.

La inchinare lăutarii căntau și maiorul Protici se sculă drept in picioare, ciocnea cu toți de-arĕndul și pe urmă inghițea vinul fără ca să resufle, apoi umplea iar repede păharul. El adunase vre-o căteva butelii lăngă dĕnsul și acum incepuse să le comande, zicĕndu-le din cănd in cănd: drepți!

După masă cu toții trecură in salon; se incepu o horă. Cei trei ănsă nu voiră cu nici un preț să se scoale de la masă și deșertau garafele intr'una. Părintele Mihalache incepuse să cănte ca la biserică.

Cuconul Lascaraki, care pănă acum se ținuse binișor, umbla după Adela, femeia lui Marinescu, și o străngea de talie. Ea'l dedea la o parte.

— Dar fugi d'aici musiu Petreanu!

— Nu aveți milă de mine, respundea acesta plăngĕnd; sunt un om bĕtrăn și vĕduvoiu și nimeni nu vrea să mĕ ingrijască; unde'mi e fata? și ea m'a lăsat și s'a dus...

Petreanu se lăsă tot mai tare pe cucoana Adela, și intr'un moment, cănd se dădu aceasta intr'o parte, luneca și căzu tocmai sub pian, de unde'l

scoase intr'o clipă Arghir și cu Săcultea, cari deveniseră dușmani de moarte din pricina Profirei.

De la o vreme, cuconul Lascaraki se apucâ de hărțag și acuma fata lui plăngea temĕndu-se să nu se bolnăvească. Ca să nu facă vre-o șotie, Forăscu ĕl duse in odaia lui de culcare, unde 'l desbrăcâ de surtuc și de ciuboate; ănsă și așa voia să se intoarcă inapoi in salon.

— Da ce? N'aveți să mĕ inchideți, să mĕ trimeteți la Pangarați? ce v'am făcut eu? eu sunt om cu stare, am douĕ moșii și bani gheață pe lĕngă bonurile rul...luralein besacteaua din etacul Profiriței.

Pentru ca să nu facă vre-o posnă, se rănduise tinerii Săcultea și Arghir drept pază; ei erau să se schimbe din ceas in ceas.

Militarul adormise pe-o canapea și sub-prefectul trecea dintr'o odaie intr'alta, cănd jucănd hora in salon, cănd bĕnd cu cei trei. Părintele Mihalache se inroșise de tot și se uita crunt imprejur; el striga să'i aducă polobocul sus și să nu mai umble cu fleacurile, adecă cu garafele. Maiorul, care țipa acum mai des: drepți, incepu și el a se ţine strămb. Cuconul Dimitraki, care de vre-o jumĕtate de ceas se pusese și el la bĕut, propunea să măntue beția ca in vremea veche, adecă: să pue pe niște feciori să ridice masa cu toate garafele şi păharăle de pe ea şi să plece pe uliţi. Lăutarii erau să cănte inaintea lor și societatea să vie in urmă și să se oprească la toate respăntiile ca să bea.

— D'apoi bine cucoane Dimitraki, plouă groaznic afară, zise sub-prefectul.

— Nu'mi pasă, aşa vrea părintele Mihalache.

— Amin! Doamne milueşte... respundea părintele ca şi cum ar fi respuns din fundul pivniţei.

Marinescu căzuse sub masă; la urmă se imbătă şi sub-prefectul, şi până 'n ziuă toţi bărbaţii veniră de-a rĕndul şi se imbătară. Zorile ĕi găsi adormiţi, care pe masă, care sub masă, care intr'-un fotoliu şi până pe o laviţă din antret.

In tot timpul cucoanele jucară cărţi sau făcură pasians.

Lăutarii se imbătase pe de altă parte, şi slugile făcură ca lăutarii.

Acum se năştea intrebarea: cum toată această lume era să se intoarcă acasă? Glodul se făcuse atăt de adănc si ploaia se mărise astfel, incăt nu mai era chip să iase cineva in uliţă. Din trăsurile musafirilor nu era faţă decăt aceea a sub-prefectului, fiind că rĕmăsese de cu sara acolo. Petreanu spusese să'i vie trăsura la ziuă şi acum erau opt ceasuri şi nimeni nu se arătase ăncă de la dĕnsul. Negradi trebuia să trimită trăsura lui după coconul Dimitraki, dar căt era uliţa de lungă nu se zărea cel mai mic picior de cal. Doctorul Marinescu, Hristea şi Sotir se sfătuiau intre ei cum să se intoarcă, pe când cei mai mici: substitutul, preotul şi cu doctorul Arghir, se uitau desnădăjduiţi afară la ploaia ce cădea pe acoperemĕntul vecin şi se strecura in şiroaie prin ulucile de tinichea cari zuruiau.

In sfărşit, după multă vorbă şi după multe planuri, se hotărî ca trăsura lui Forăscu şi cu acea a sub-prefectului să ducă mai ăntăi acasă pe doctorul Marinescu şi pe cuconu Lascaraki, şi intor-

cĕndu-se să dea de veste pe la curţile celorlalţi musafiri.

Trăsura, care porni cu cuconul Lascaraki, nu apucă să facă o sută de paşi şi se inglodă atăt de tare incăt vizitiul fu nevoit să deshame şi să inlocuiască caii cu boi. Unii se intoarseră tot cu boi acasă, alţii călare; vre-o căţiva in sfărşit remaseră pănă a doua zi, cănd se mai linişti vremea, care de mult nu fusese aşa de rea.

Oraşul Peatra, capitală de judeţ şi căpetenia munţilor, de obiceiu atăt de... mort, părea şi mai mort, adormit in mantaua de glod care invelise ca un giulgiu umerii sĕi (dupĕ spusa lui Bogoslov). Uliţele şi casele păreau pustii, numai pe ici pe colea se zărea căte-un nenorocit intrănd prin mlăştini şi ţinĕndu-se de garduri, pe unde hămăiau căinii. Nimeni nu indrăsnea să se mute pe-o aşa vreme; numai printr'o mulţime de ceardacuri se vedeau mobile grămădite şi prin unele odăi se zărea căte-o slujnică dănd cu badaneaua de pereţi.

Se zice că in această zi vrednică de pomenit se născu in capul unui fiu al Pietrei originala ideie de-a petrui uliţele oraşului, măcar că bolovani se găseau căţi nu trebueau in toate părţile şi pănă sub ferestrile domnului primar, a căruia casă se află lăngă Pietricica. Tot in acea zi, un alt petrean, binecuvĕntat fie numele sĕu! izvodi un chip prin care fanarele erau să fie aprinse chiar in nopţile cele mai intunecoase şi mai fără lună, şi aceasta nu pentru căteva ceasuri, ca la Neamţu sau alte oraşe neinsemnate din ţinut, ci pană după miezul nopţii.

Singurul om care se bucura de-o aşa vreme, era

Valerianu; astfel găsea mijlocul de-a sta mai mult timp in societatea plăcutei surori a lui Iorgu.

IV.

Iorgu avusese o intrevedere cu tatăl-sĕu, după care pierdu ori-ce nădejde de-a se mai intoarce inapoi. El plecase cu grabă din Paris crezĕnd că va indupleca pe părintele sĕu, şi era cu atăt mai sigur de isbăndă, cu căt ştiea că mama lui ĕi luase partea. Acum insă ĕi părea rĕu că venise, căci ori cum fie, cu ceea ce i-ar fi dat Agripina putae să mai stea in streinătate, unde era inlănţuit de focul dragostei. El iubea la nebunie o tĕnĕră franceză, căreia la plecare ĕi spusese că va reveni cel mult peste-o lună. In zadar jurase el tatălui-seu că se va indrepta, Negradi remase statornic, cu atăt mai mult, cu căt ştia că prin aceasta face in ciuda femeii sale.

— Ar putea să nu mĕ ţie un ban starea ta in Paris, tot nu te-aş lăsa, fiind că eu vreau să scot un om din tine, iar nu un flecar, care să părăduiască in căţiva ani moştenirea ce'ţi voiu lăsa. De aceea pleacă la munţi băete, munceşte şi fă bani, lucru ce n'are să'ţi fie greu cu ajutorul meu, şi apoi fă cum te-o impinge capul.

— Dar lasă-me să mĕ mai intorc măcar pentru o lună inapoi...

— Ba nici pentru o zi...

— Atunci când să plec la munte? intrebă Iorgu liniştindu-se de-odată.

— Sĕptĕmâna viitoare dacă pofteşti, respunse Negradi uitându-se lung la dênsul.

Părintele şi copilul mai schimbară o căutătură şi se despărţiră, cel ântâi mâhnit că nu va avea un moştenitor demn de dênsul, cel-alt ferbĕnd de mânie şi făgăduindu-şi că va resplăti cu dobândă părintelui sĕu stricarea carierei şi-a fericirei sale.

— Ce pot să fac eu pentru tine, dragul mamii, 'i zicea peste câte-va minute cucoana Agripina; ştii că cu tatăl tĕu nu-i de jucat; când a hotărât un lucru, nici dracu nu-l mai intoarce. Şi apoi, fără de aceasta, de o bucată de vreme parcă s'a făcut şi mai hursuz; nimeni nu poate să'i mai intre 'n voe şi hojma mĕ dojeneşte că nu fac economie. E de o sgârcenie ne mai pomenită! Nu inţeleg ce planuri poate să aibă 'n cap...

Tu du-te frumuşel la munte şi caută toate mijloacele să te distragi... mai vino din când in când prin Peatră, dacă 'ţi va fi prea urât. Cât despre mine, eu am să lucrez din toate puterile pentru tine, căci ştii cât 'mi eşti de drag. Cum voiu rupe ceva parale dela tatăl tĕu, am să 'ţi le pun de-o parte, sau să 'ţi le trămit, dacă voeşti. Caută şi tu şi nu prea fi aşa econom; dacă'i putea smulge ceva, smuls să fie, că are de unde. Ce dracu! Cu o avere aşa de frumoasă să nu ne putem folosi de nimica!

Tu primeşte pe Dimitraki, că eu mĕ duc să mĕ gătesc.

In adevĕr, cuconu Dimitraki intrase in odae. El era cu vr'o căţi-va ani mai mare decât cuconu Alecu şi era mai puţin purtat prin lume: cuconu Dimitraki infăţişa tipul de vechiu boer moldovean,

get-beget, coada vacii, cum 'i plăcea lui să spună; se indeletnicea foarte puţin cu politica, nu avea nici o incredere in România şi 'şi făcuse o idee exagerată de puterea turcului şi-a muscalului; avea faţa pălită de soare şi nu era scărbit decăt atunci cănd semănăturile nu-i eşiau după gust. El plăngea intr'una vremea lui, cănd era tănăr, cănd Moldova era fericită şi cănd birurile erau mici.

— Ei, ei Iorguşorule, 'ţi-a venit de hac Alecu; bre, bre, bre! cum să nu se sature omul de atătea berbantlicuri şi pehlivănii! ai umblat tu cu taifasuri vre-o doi ani de zile, dar la urmă te-a şi prins cu măţa 'n sac! ba zĕu, ia spune'mi: era frumoasă franţuşca?

— Lasă-mĕ, moşule, că acum nu am gust de şagă, respunse Iorgu cu blăndeţe, căci ţinea la moşul sĕu; nu vezi că nu 'mi e bine?

— Da cum să nu vĕd, păcatele mele! eşti mai galben şi maĭ ovilit decăt anul trecut. Ş' apoi nici nu mĕ mir cu viaţa care o duceai; uite la mine, dacă şed binişor, am mai mult sănge decăt tine 'n faţă.

— Lasă că m'oiu ingrăşa, n'ai grije.

— Se'nţelege, dacă'i mănca şi'i dormi colea creştineşte şi nu ţi 'i bate capul cu flecăriĭ franţuzeşti. Ş'apoi aerul de munte...

— Aerul de munte! respunse Iorgu cu ironie.

— Da ce, poate nu'ţi place să te duci acolo? Ce, e locaş de strigoi? Nu ne-am făcut cu toţii averea prin codri şi prin munţi? Acum cănd ţi-ai fantaxit toate, poţi să te pui puţintel şi pe lucru...

— Mie 'mi place altfel de lucru...

— 'Ţi place să stai rostogolit pe o canapea şi

să cetești brașoavele nemțești; 'ți place să trăești in zaifeturi și să bei ciubuc și cafea; da să muncești, ba! halal nepot! Ascultă-mĕ pe mine bre! că eu am imbătrănit in zile rele și știu mai multe decăt tine, care nu ești decăt un plud... tată-tĕu nu s'o strădănuit și s'o schivernisit atăta, ca să-i mănănce fecioru-sĕu banii cu matrapazlicuri... și chiar de te-ai pichirisi tu, trebue să-ți spun că are dreptate. Nici nu spun insă că nu ai să-l induplecі dacă te-i purta bine... numai și tu nu arăta atăta dărzie, fii mai blajin in vorbele tale și ia-l tot cu tererem.

— Eu? n'ai să mĕ auzi nici-odată rugăndu-mĕ dumisale.

— Bre, că nătăng mai ești; n'am vĕzut incă așa om tehuiu!

Bietul bĕtrăn se silea să induplece pe băeat a se purta bine cu tatăl-sĕu și tot-odată a-l incredința că viața de țară e foarte prielnică.

— Halal vreme am mai ajuns! Tinerii se impotrivesc celor bătrăni și se cred mai cu cap decăt dănșii; și după ce li s'au intors minţile de nemți, apoi nici nu pot să mai sufere bietele noastre dealuri și cămpii. Unde-i vremea mea sermana, cănd tremuram dinaintea mai marilor mei și nu mĕ găndeam decăt la ogor! Ajungă'ți băete căt ai dus'o și incepe o nouă viață aicea intre ai tĕi!

— Da ce-mi vorbești flecării moșule, parcă am să te ascult.

— Flecării!

— Căt oiu trăi am să mĕ găndesc la ceea ce am perdut și munții dumneavoastră nu plătesc douĕ parale pentru mine, și Peatra nici atăta...

— Nu ştii ce vorbeşti, mĕi băete.

— Ba mai bine decăt crezi dumneata.

— Ei apoi, de nu ţ'a trece aleanul de voe, ţ'a trece de nevoe.

— De nu mi-a trece, ştiu eu ce am de făcut.

— Vĕd căcu tine nu pot să o scot la capăt; am vrut să'ţi fac bine, dar dacă eşti aşa de indărătnic : parapanghelos.

— Cel mai bun lucru ar fi să me laşi in pace moşule, căci nu ne potrivim in gusturi.

— Ai dreptate: gustul filonichie nu are; du-te părlii, că de acum nu mai catadisesc să mai stau la vorbă cu tine.

Bătrănul eşi dănd din cap, pe jumĕtate mănios, pe jumĕtate plin de milă pentru băeat.

— Dragostea, bat'o părdalnicul! 'şi zicea el.

Iorgu, pe de altă parte, se puse să scrie o scrisoare, dar după cele intăi fraze scăpă condeiul şi capul ii căzu pe mănă.

Maria era la piano, şi Valerianu, aşezat intr'un fotoliu lăngă dănsa, ii vorbea.

— Cum găseşti societatea din Peatra, domnule Valerianu, dumneata care ai trăit in lumi atăt de deosebite.

— Inţeleg de ce 'mi puneţi o ast-fel de 'ntrebare; dar tocmai fiind că am trăit in lumi deosebite, mĕ feresc de-a vorbi rĕu de dănsa.

— Dacă nu vorbiţi, atunci vĕ găndiţi, şi este tot una. Eu drept să vĕ spun, nu aveam nici o idee inainte de-a mĕ intoarce, şi puţinele iluzii căte am putut să mi le fac, au perit intr'o clipeală! şi acum nu găsesc in jurul meu decăt fiinţe ce 'mi sunt nepăsătoare sau chiar urăte. Ori unde mĕ intorc

nu am pe nimeni de seama mea, şi intr'un oraş destul de mare mě găsesc ca 'ntr'un pustiu.

— Repede aţi mai făcut experienţa...

— Nu a fost greu de loc; toate femeile de aici se mănăncă intre ele şi caută toate chipurile să'şi facă rěu una alteia şi să iscodească vorbe rele pe socoteala vecinului. Cu căt eşti mai bine crescută şi te porţi mai bine cu ele, cu atăt te urăsc mai mult.

Conversaţii nu auzi decăt de dulceţi, sau critiră asupra capelei cucoanei X, sau istorisiri de ceea ce a vorbit cine-va intr'o societate despre dumneata. Căt despre bărbaţi, aţi avut căteva pilde astă-sară: proprietari ignorenţi, cari 'şi petrec viaţa in cărţi, şi tineri lipsiţi de judecată, cari nu pot să 'ţi spună alt-ceva decăt : ah! domnişoară, sunteţi un angel! sau: aveţi nişte ochi de heruvim, numai aripile vě lipsesc!

Valerianu respunse zimbind:

— Aveţi un mare talent de observaţie. Eu drept să vě spun, nu am găsit societatea petreană intocmai astfel precum mi-o descrieţi, sau cel puţin nu am vězut'o cu ochi atăt de posomorătă ca acei cari se uită acum la mine...

Maria, care se uita la Valerianu increţind din sprăncene, se făcu indată voioasă şi rise cu hohot.

—Trebue să priviţi societatea in care aţi intrat pe partea ei comică şi să rideţi in toate prilegiurile ce vi s'ar infăţişa de-a face vre-o cunoştinţă nouă sau de-a afla vre-un obiceiu caraghios. Dacă veţi lua lucrurile serios, nu cred să duceţi o viaţă fericită...

— Fericită? nu, căt despre asta sunt sigură.

— Din scepticism aţi ajuns acum la desnădăjduire...

— Nu zic asta...

— Căt despre mine, nu mě plăng de venirea mea in Peatra, unde am avut prilegiul de-a face cunoştinţă cu părinţii dumneavoastră, unde mi-am intărit prieteşugul cu domnul Iorgu, şi unde am intălnit o persoană atăt de bine educată şi de graţioasă...

— Ca doamna Marinescu..-

— Sunteţi rea la inimă; nu mě lăsaţi să spun şi eu odată in viaţa mea ceva adevěrat...

— Dacă acum era să spuneţi cel intăi adevěr, atunci vě sfătuesc să vě duceţi fără intărziere spre pocăinţă la vre-o monăstire...

— De mult am de gănd s'o fac aceasta, căci mult am greşit in această lume... numai cred că şi Peatra 'mi convine minunat pentru un asemenea lucru, de vreme ce, după spusa dumneavoastră, e un oraş atăt de pustiu, atăt de gol, o adevěrată săhăstrie...

— Pentru mine.

— Aveţi dreptate; pentru mine e cu totul altceva. Eu, care am trăit pănă acum o viaţă sbuciumată in vërtejiul oraşelor mari, am vězut că nu vuetul şi schimbările necurmate pot să mulţumească pe un om intr'una, şi că, după atătea ispite şi supărări, un oraş ca Peatra ar putea să'mi aducă mai multă pace şi mai multă mulţumire decăt am intălnit ori unde.

Şi vorbind ast-fel, Valerianu se aplecase spre Maria şi, se uita cu zimbet la dënsa; ea insă părea că resfoeşte cu nepăsare nişte noate, pe cănd in adevěr trebuia să fi fost mişcată.

In acest timp, cuconul Dimitraki se ivise la uşa salonului şi fără a fi vĕzut de nimeni, se uita cu interes la cei doi tineri.

— Bre, bre, bre! 'şi zicea el, eacă oameni cari se inţeleg cum 'mi place mie; parcă's o pereche de hulubaşi, de aceea nici nu le stric eu cheful.

Şi betrănul se depărtă vesel şi dănd din cap.

In cele-lalte zile, Valerianu stătea ceasuri intregi la vorbă cu Maria, care găsea o plăcere nespusă a-l asculta. El 'i vorbea de literatura germană, de Goethe şi de Schiller, de muzica clasică şi de muzeele Germaniei; apoi de lucruri mult mai interesante şi mai dulci. Vremea era urâtă, ploaea nu inceta, şi lumea fiind nevoită să stea in casă, găsea intru căt-va lucru firesc ca Valerianu se petreacă in compania Mariei. Iorgu era desgustat de lume şi le vorbea foarte puţin. Cucoana Agripina avea minţile intoarse şi puţin 'i păsa ce făcea fata ei; singurul om care vedea cu ochiu rĕu şederea lui Valerianu şi intemeerea preteşugului intre dĕnsul şi fica lui Negradi, era Hristea Cozmescu.

Negradi era preocupat de o mulţime de gănduri, pentru ca să aibă vreme să bage in samă mişcările tinerilor. El părea că'şi schimbase caracterul de un timp incoace: se făcea din ce in ce mai sgărcit şi mai supărăcios. Nu e vorbă, nici odată nu fusese blănd de fire sau uşor de induplecat; dar cu inaintarea in vărstă se arăta din ce in ce mai sever, mai nemulţămit de toate şi mai rĕu la inimă. Pentru cea mai mică greşeală a vre unei slugi o isgonea indată sau chiar o şi bătea, aşa incăt in scurt timp slugile incepură să se

schimbe mai in fie care lună, căci nici una nu putea să intre in voia stăpânului. Numai un biet portar bătrân, moştenire dela tatăl sĕu, mai rămăsese in slujbă la Negradi. Trebile nu merseseră bine la moşie anul acesta, şi Negradi dădea vina pe vechilul şi administratorii sĕi, pe cari hojma 'i dăscălea. Ţeranii nu mai găseau la dânsul ingăduire ca mai nainte; cei pe cari ii ocrotise odinioară, ii lăsa acum in voia lui Dumnezeu, ear dacă prindea vrajbă pe vre-unul, nu mai găsea la el nici milă, nici dreptate.

Toate aceste veneau poate din incurcăturile in cari se afla Negradi ăncă de anul trecut, dar cari acuma se măriseră intru cât-va. Averea lui era de vre-o şase-zeci de mii de galbeni, insă mai toată era alcătuită din moşii şi păduri, afară de câte-va mii de galbeni pe cari 'i depusese la un neguţător din Galaţi, pentru negoţul de lemne, căci Negradi se indeletnicea şi cu speculaţia. O parte din avere insă era nesigură, din pricina unui proces ce dura de vre-o doui ani. Un proprietar de lângă moşia lui, Victor Păsăreanu, pretindea vre-o zece mii de galbeni, capital şi dobândă pe zece ani de la o sumă cu care remăsese Negradi dator tatălui lui Victor, din timpul când fusese tovarăşi. In timpul şederei in streinătate a lui Iorgu, care cheltuise cu miile de galbeni, Negradi nu mai avu prilej să pună bani de-o parte din venitul sĕu şi fu nevoit, pentru cheltuelile moşiei precum şi pentru intreţinerea fondului de speculaţie dela Galaţi, să se imprumute cu o sumă foarte insemnată dela cinstitul bancher al Petrei, Solomon Vortmann. Jupânul Solomon era om foarte detreabă şi nu sĕră-

cise in viaţa lui decăt cel mult douĕ-zeci de boeri, şi intru atăta 'i plăcea să indatorească pe proprietarii cari aveau nevoe de dĕnsul, incăt nu le lua nici-odată dobĕndă mai mare de douĕ-zeci sau douĕ-zeci şi patru la sută. Pe lăngă aceste necazuri, grăne nu se făcuseră pe moşia lui şi lemnele scăzuseră din preţ, aşa incăt putea să fie nevoit să facă un nou imprumut la numitul bancher.

Tocmai in asemenea imprejurări 'i venise gust cucoanei Agripina să se dea in lux şi petreceri, folosindu-se de intoarcerea Mariei. Aceasta, şi cu incăpăţănarea cucoanei Agripina de-a lua partea lui Iorgu, amăriseră pe bătrăn şi-l făcură să-şi urască şi nevasta şi feciorul. Singura fiinţă la care mai ţinea, era fiica lui Maria, dar şi dĕnsa se arăta plină de rĕceală din pricina mamei sale, care o invrăjbea in potriva lui Negradi, arătăndu-l ca un om rĕu şi căruia puţin 'i pasă de fericirea familiei.

Agripina de căte-va zile părea neastămpărată şi umbla in coace şi'n colo parcă ar fi fost sub inrîurirea unor gănduri rele. Cu bărbatul ei nu vorbea mai de loc, sau de căte ori avea vre-o intrevedere cu dĕnsul, 'i respundea cu rĕceală şi căuta toate chipurile să se indepărteze de el. Pe Iorgu, din potrivă, il drăgoştea şi-i intra in toate voile. Ea vorbea adeseori cu dănsul şi păreau că se inţeleg foarte bine şi că plănuesc ceva. Maria era ingrijită de această stare a mamei sale, dar cucoana Agripina, in loc să-i rĕspunză la intrebările ei, sau o sĕruta cu infocare, sau 'i zicea turburată: «Fugi! du-te la piano şi lasă-mĕ 'n pace». Intr'o zi Maria o surprinse citind o scrisoare pe care o ascunse

cu repeziciune in sin, indată ce află că nu este singură. Şi din acea zi cucoana Agripina se făcu mai nervoasă şi mai neastămpărată; nu putea să sufere pe nimeni imprejurul ei şi stătea mai toată ziua la oglindă, căutănd cum şi cu ce rochie i-ar şedea mai bine. Uneori se răpezea fără de veste in tărg şi se intorcea inapoi cu trăsura plină de lucruri de găteală.

Intr'o zi cucoana Agripina stătea intinsă a lene pe-o canapea din etacul ei şi asculta visătoare cele ce 'i spunea Forăscu.

Negradi se dusese la cinstitul bancher Solomon Vortmann, insoţit de cuconul Dimitraki; Iorgu eşise la plimbare cu Valerianu, şi Maria se dusese pentru căte-va ceasuri la doctorul Marinescu, se vază pe Aglaea. In toată curtea domnea cea mai mare linişte şi 'n nici o odaie nu se auzea cea mai mică mişcare. Perdelele erau lăsate pe jumĕtate şi un soare inşelător pătrundea roşietec in casă.

— Vezi, prin urmare, că tot acolo am ajuns unde trebuia să ajungem, ori căt te-ai fi impotrivit dumneata şi ori-ce-ai fi făcut să te arăţi că nu'ţi pasă. Acum s'a sfărşit şi ne-am vărât amĕndoi in pĕcat; dar nici noi nu suntem copii ca să fi hotărit lucrul fără a ne găndi bine şi fără a şti că legătura noastră va fi trainică. Nu 'i aşa, Agripino dragă? intreba Forăscu, depunĕnd o sărutare pe obrazul femeiĭ lui Negradi.

— Aşa 'i Miticuţule, şi de acum sunt a ta pentru totdeauna! Şi să nu ai in minte că ai putea să mĕ vinzi vre-odată, căci nu ştii ce sunt in stare să fac...

— Eu, să te vĕnd? Mĕ supără vorba asta.

O sărutare a Agripinei impăcă indată pe Forăscu.

— Ce ar zice oare Săftica când ar afla una ca aceasta ?

— Safta 'i o dobitoacă, care nu ştie nimic şi nu mě sinchisesc de děnsa cum nu mě tem că m'ar afla Ion feciorul... zi mai bine că trebue să ne păzim de cuconu Alecu.

— Alecu? Uf! nu'mi vorbi de el, că m'apucă istericalele; nu pot să'l sufěr şi a-şi da nu ştiu ce să mě pot despărţi de děnsul..

— Asta nu'i numai decât nevoe, dacă ne putem inţelege şi altfel.

— Ba nu! nu! nu! are să trebuiască, mai curěnd sau mai târziu, să mě despart; să mě povăţueşti tu Mitică, cum să scap din ghiarele strigoiului.

Şi Agripina căută o apěrare in potriva strigoiului in braţele şi la pieptul lui Forăscu.

— Vezi, pentru tine nu mai ţin acum nici la copii, nici la casă...

— Dar eu!

Agripina se lăsâ tot mai mult in braţele lui Forăscu şi ochii ei erau inchişi pe jumětate, când de odată se sculă ca şarpele şi ţipâ strajnic. Ce era?

Cuconu Hristea Cozmescu ěşi vârâse capul seu de dihor printre uşă şi se uita cu ochii holbaţi la cei doi amorezi.

Agripina remase inmărmurită şi Forăscu se făcu galben, de şi căuta să pară că nu e vinovat de nimica. Cosmescu ěşi retrăsese capul şi bătu la uşe, ca şi cum nu ar fi vězut cele ce se petreceau in etac.

De-atunci Hristea, care avusese oare-care inriurire asupra Agripinei și mai inainte, căuta toate prilejurile ca să'i arate că'i in măna lui și că la vreme de nevoe va trebui chiar să'l asculte. Pe de altă parte. Forăscu, care mai inainte nu era așa de bine cu el, ii arăta cea mai mare prietinie și se supăra grozav dacă nu venea să mănănce măcar de două ori pe sĕptĕmănă la masă la dĕnsul.

Dar vremea inainta și aerul rĕcit peste mĕsură prevestea venirea iernei, a unei ierni de munte, geroasă și plină de troene. Deja Ceahlăul ĕși acoperise vĕrful cu omĕt și mulţime de nouri groși și posomoriţi se coborau din spre Carpaţi. Plăeși veniţi de la munte, aduceau vestea că a nins in deosebite locuri și intre altele că la mănăstirea Durăului căzuse o zăpadă de douĕ palme. Pe copaci nu mai remăsese o frunză și dealurile se ridicau negre și triste la orizon. Cete de corbi se ridicau peste ogoarele odinioară inveselite, și după ce descriiau cercuri fantastice prin aer, se imprăștiau in șiruri lungi. Și priveliștea intreagă era luminată de abia printre nouri de un soare gălbuiu ca o lampă ce se stinge.

Iorgu se gătea de plecare; trebuia să se ducă la munte pentru a se deprinde mai degrabă cu trebile moșiei, așa incăt primăvara să'l găsească destoinic de-a le conduce el singur; in același timp era de nevoe ca să'l cunoască și oamenii pe acolo și să privegheze mai de-aproape pe administratori. Tatăl seu ĕi dedea voe să vie de căte-ori va voi prin Peatra, cu tocmeala numai ca să'l inștiinţeze cu deamĕnuntul de toate căte se petreceau la munte. Ca resplată pentru osteneala sa, ĕi fă-

cea o leafă de mai multe sute de galbeni pe an şi'l rĕnduia mai mare peste toţi ingrijitorii moşiei.

Lui Iorgu ĕi era tot una de-a sta ori unde, din minutul ce nu se mai putea intoarce, şi intre Piatră şi munte, mai bine ĕi plăcea să aleagă traiul in Carpaţi, departe de oamenii pe cari nu putea să'i sufere şi de-un tĕrg in care murea de urit. In Carpaţi găsea cel puţin o natură sĕlbatică, nişte privelişti pline de farmec, cari tot puteau să'l mai distragă. Avea plimbările cu sania pe câmpiile nemărginite, vĕnĕtorile de urşi şi de căprioare şi insfârşit oare care ocupaţie. Găse prilejul să studieze mai de aproape pe plăeşi şi obiceiurile lor şi să guste cum va voi el plăcerile singurătăţii. Dar toate aceste lucruri i se arĕtau lui fără a'l mişca câtuşi de puţin; gândurile lui ii atrăgeau inima spre alte locuri, spre alte desfătări, şi căuta cum ar putea găsi mai târziu chipul să se intoarcă inapoi.

Ziua plecării sosi; la masă era adunată toată familia lui Negradi; insă, de şi erau multe persoane, un soiu de tristeţă par'că cuprinsese pe toţi şi nimeni nu indrăsnea să vorbească ceva. Nu se auzea decât vuetul cuţitelor şi-al farfuriilor, cari se schimbau; cuconul Dimitraki voia să puie pe ici pe colo câte-o glumă; dar vĕzĕnd că nu se prinde, se uita cu mirare imprejuru'i.

— Dar ce naiba au păţit toţi, parc'ar fi muţi, ĕşi zicea el, punĕndu-se mai vĕrtos pe mâncare. Hristea Cosmescu era iritat şi el, şi lua sama la cele mai mici mişcări ale Mariei şi ale lui Valerianu, cari din când in când vorbeau incetişor.

Indată după masă, Iorgu scutură mâna Agripinei şi a lui Negradi, care'i zise:

— Dacă nu voiu avea a mĕ plănge de tine, fiĭ sigur că ne-om impăca.

Iorgu nu respunse nici un cuvĕnt şi se sui in trăsură; Valerianu mai remase să mulţumească pentru găsduire, şi după ce mai vorbi puţin cu Maria, ĕi strinse măna şi se sui şi el. Toată lumea eşise in ceardac şi se uitau la cei doi tineri. Prin diferite unghiuri ale ogrăzii se iveau slugi, cari se uitau pe furiş, şi chiar in balconul casei vecine eşiseră mai multe persoane. Dar bĕtrănul portar deschisese poarta cea mare şi surugiul, dănd biciu cailor, porni ca săgeata. Tinerii scoteau pălăriile şi din ceardac li se făceau deosebite semne. Maria remăsese neclintită şi, sprijinindu-se de un stălp al ceardacului, se uita spre locul pe unde trăsura dispăruse. Se mai auzi cătva timp un duruit de roate, tropote şi pocnituri, şi apoi nu se mai auzi nimic.

Incepuse să ningă şi fulgi groşi de zăpadă cădeau cu repeziciune şi se aşezau in straturi albe pe acopereminte, pe drumuri şi pe dealuri. Copacii, odinioară negri şi despoiaţi, se imbrăcau cu o nouă haină de flori. Iorgu şi Valerianu stăte cu alăturea in tăcere şi se uitau cu gănduri deosebite, unul inainte, celalalt in urmă. Celui de'ntăi ĕi părea bine că se duce din Piatra şi puţin ĕi păsa unde'l duceau caii; o! dacă l'ar duce pănă acolo unde sbura sufletul sĕu! Celalalt părea că lăsase o lume intreagă indărătul lui şi se uita cu cea mai adĕncă tristeţă cum fie-care pas ĕl depărtează de Peatra şi cum fie-care deal sau riuleţ ce trecea se ridică ca un soiu de stavilă intre dĕnsul şi aceea pe care o iubea. Din cea dĕ'ntăi zi cănd

el vĕzu pe Maria, simţi ceva necunoscut intr'ĕnsul, şi dela vorbele reci ale celor de'ntăi intălniri, in căteva zile ajunsese să vorbească cu dĕnsa ca cu o adevĕrată şi veche prietină.

Au fost destul insă ca tinerii să se fi vĕzut vre-o zece zile, pentru ca prieteşugul lor să se schimbe in dragoste, şi in adevĕr ei păreau făcuţi unul pentru altul : amĕndoui cu frumoasă inchipuire şi cu bună educaţie, şi amĕndoui aruncaţi intr'o lume care nu se potrivea cu dĕnşii. Maria era fericită de-a fi intălnit de-odată omul iluziilor sale, ş'aceasta tocmai in Peatra, unde credea că la urmă va fi nevoită să fie soţia vre-unui magistrat tont sau a vre-unui proprietar bĕtrăn.

Valerianu, ca toţi oamenii cari au dus o viaţă sbuciumată in vărtejul lumei, a petrecerilor şi a legăturilor fără temeiu, incepuse a uita că are o inimă şi că'şi va schimba o dată viaţa. Vre-o două septămăni i-l făcură să revie in sine şi să dea drumul comoarelor de iubire cari şedeau ascunse in sufletul sĕu.

Insă el nu voea să 'şi destăinuească do-odată simţirea şi voea să se incredinţeze pe deplin de trăinicia amorului sĕu ; de aceea găndi să aştepte pănă la o a doua venire a lui la Peatră. El scrise pe la prietenii lui din Viena şi din Ardeal că de astă-dată nu se va mai intoarce aşa de curĕnd in sinul lor şi că e hotărăt să 'şi schimbe traiul — nu le spunea pentru ce. Pe de altă parte scrisese la moşie la dĕnsul să'i gătească casele ca pentru o şedere mai indelungată.